

Petrides J. rajza.

MŰVÉSZI CÍMLAPOK.

A művészeti pályázatok nem mindig biztatók minálunk. Legtöbbjük — főképp, ha monumentális alkotásról van szó — balul üt ki, erre emlékezetes példával szolgál a magyar főváros néhány szobordíszes tere. De a kisebbszerű műalkotásokra hirdetett pályázatok sem sokkal szerencsésebbek. Az ily versenyeknél mindenekelőtt feltűnő, hogy a dilettánsok és szárnypróbálgatók egész özöne kacérkodik a kitűzött pályadíjjal, holott a művészek legjava elegánsan tartózkodik a részvételtől. Nem hinnők, hogy valamely arisztokrata-hajlandóság tartaná vissza a java tervelőket a tömeg közé való vegyüléstől, mert ily hajlandóságot eddig nem födőztünk föl művészeink képein és szobrain. Higyük el, hogy ők is legalább oly jó demokraták, mint az átlagos vezércikkírók. Ez tehát bizonyára nem tarthatja vissza őket attól, hogy a par excellence demokrata pályázatokon résztvegyenek, ahol a személyi szempont egészen háttérbe szorúl és a munka beszél mesteréért. Azt sem mondhatja senki, hogy nem fizeti ki magát az ilyfajta fáradozás. Az a pályázat például, amelyről e sorok szólnak, egy 13×18 cmter kis címlapot kíván és 500 koronát ígér az első díj nyerőjének, 250-et a második és 150-et a harmadik helyen megdicsértnek. Hát ez jól, becsületesen meg van fizetve. A munka maga nem kíván tőkebefektetést, anyagi kockázatot. Egy sikerült ötletre van mindössze szükség, amely hozzásimul a pályázat kívánalmaihoz. Az igazi művészkéz aztán kisebb fáradsággal, elég rövidesen elkészül vele.

És mégsem vesznek részt ezeken a pályázatokon mindazok, akiknek jelenléte ott kívánatos volna. Még akkor sem, amidőn arról van szó, hogy előkelő művészi díszszel ékesítsük föl a párisi világkiállítás magyar osztályának katalógusát, tehát oly könyvet, amelyet sok ezer példányban fognak megvenni a legkülönbélebb nemzetiségű látogatók s amely már külsejével is kell, hogy reprezentálja a magyar ízlést. A kiállítás magyar osztályának kormánybiztosa, nagyon helyesen, az összes magyar művészekre appellált, hogy igazi modern és magyaros munkát kapjon s az összes magyar művészek közül alig méltatta figyelemre e felhívást egynéhány. Úgy érezzük, hogy ez nincsen egészen rendjén s hogy nagyobb figyelemre és több szeretetre számíthatott volna ez a csekélynek látszó, de hatását el nem tévesztő párisi címlap. Nem mindegy az, hogy minő névjegygyel kopogtatunk be ama finom nemzetközi társaság portáján, nem mindegy, főképp miután tudjuk, hogy versenytársaink igen fényesen nekiöltözöttek e bemutatóhoz.

A pályázatra beérkezett művek szerzőit nem ismerjük, de aki sok rajzot néz figyelmesen éveken át, meg-megismeri egy-egy művész fakturáját, messziről fölfedezi kezjárása nyomait, egyéniségét. Egészen titkosnak épp azért nem mondható soha ilyen pályázat. Nos, sok ismert és tegyük hozzá, előnyösen ismert faktúra hiányzik e versenyző művekből s csak néhány derék munkán mult, hogy a pályázat nem végződött alapos fiaszkóval.

Természetes, hogy ezuttal is a középszerűség uralkodik és a dilettantizmus követelődik a pályamunkák sorában. Vannak az ilyen művészi versenyeknek állandó hiénái, akik pontosan megjelennek minden pályázat alkalmával, noha életük összes rajzoló-munkája csak éppen ezeknek a „pályaműveknek“ összerovására szorítkozik. Ezek az urak más alakban folytatják a törvénnyel már eltiltott lutrijátékot és számítanak a jótékony véletlenre. Megdöbbenő szívósságuk előtt kalapot emelünk s odébb sietünk. A közepes tehetségűek átlagos iskolamunkát szoktak küldeni, jól ismert formák és színek utánzását, karakter, eredetiség híjján. A kezdők rendesen célt tévesztenek: nem gondolják meg, könyvcím kell-e, vagy falragasz, vagy tapéta, vagy szőnyegminta. Ugyanazt a formát, ugyanazt a dekorációt fűre-fára alkalmazzák. Van ezen a pályázaton is egy sor munka, amely valamely olcsó kalendáriomról, vagy egy vászonvég címkéjéről vette motívumait és néhány sor felírással egy-kettőre átváltoztatta könyvcímlapra. A kalendáriom-stilust – a szó kevésbé hízogó értelmében – mutatja az *Én, Te, Ő* jeligéjű sorozat. Ma non ragioniam di lor: van itt derék munka is.

Valamennyi közt az 1900 jeligéjű szép munka az, amelyet legméltóbbnak tartunk arra, hogy Párisban kiállításunk katalógusát díszítse. A szerző finom izlésű, egyszerű eleganciát, derült méltóságot szerető ember lehet. Kevés eszközzel látott munkához. Kék vászonra arannyal festett egy magyaros ízü ornamentumot, a lap négy szögleténél diszkrétén jelzi néhány szimbolikus forma a kiállítás tartalmát. Dicsérjük eszközei és formái nemes egyszerűségét. Jó izléssel távol tartotta magát a nálunk felkapott rikító színek és kétségbeejtően nyugtalan vonalak előrántásától. Az aranyornámentum néhány vonala s főképp a két szín mégis mutatósá teszi a lapot, ami az adott esetben határozottan kellék. Egy másik, igen izléses, sok tekintetben kiváló pályamunka, az *Előmenetel* című, éppen ebből a szempontból esik kifogás alá. Halovány-fréz és halovány kék színei, amelyek keskeny szalagokban fogják át a lapot, bágyadtak, erőtlenekek az ilyen célra. A minta azonban kiváló és élvezetes, remélhetőleg találkozunk vele még valahol. A diszkrét izlésűek sorából való a *Le . . . ?* jeligéjű; modern izü munka ez is, lendületes, meg-megtörő vonalakkal, de haragosan tompa színei, amelyek egy felvonuló zivatar hangulatképére emlékeztetnek, némi komorságot adnak a lapnak. Egyik hátránya, hogy a magyar koronás cimere elhelyezése megoldatlan maradt, a lendületes vonalak közt úgy hat a színes paizs, mintha valaki egy címkét ragasztott volna a kép közepébe. Különben ez is, mint az előbbieket, komoly gondolkodás és kész művész munkája. Egy kicsit a falragasz stíljéhez közeledik az *Egy ezredév után* című, ez a tulajdonsága fokozott mértékben megvan a *Böske* jeligéjű lapnak, amely már egészen plakát. Mosolygó, piros viganós lány szórja kötényéből a füzeteket, a háttérben a világvárost egy ködbevesző torony jelzi. Alkalmas minta egy ujság vagy folyóirat reklamcéljaira. Mindezekben van önállóság is, eredetiség is, ami nem mondható teljes mértékben a *Korona* című, különben gondos lapról. Ennek különösen figurális része megszokott, sok helyütt látott attitűdökben mutat be egy-egy alakot. A *Vértess* jeligéjű mű szerzője jó izlésű, diszkrétén színező rajzoló, ezt a munkáját még felhasználhatja rokon célokra. Kevésbé karakteres a *Piros, fehér, zöld* című, ugyanazt a fogyatkozást érezzük a *Péntek* jeligéjű rajznál, amelynek szerzője nem hozza témáját a kiállítással kapcsolatba s így bátran szerepeltetheti munkáját ott, ahol nem kívánják a könyv betűtartalma és címlapjának dekorációja közt szerves vonatkozást.

„1900“ jeligés. Rintel Géza rajza.
Az 500 koronás I. díj nyertese.

„Péntek“ jeligés. Weisz Gyula rajza.
A 250 koronás II. díj nyertese.

„Korona“ jeligés. Helbing Ferenc rajza.
A 150 koronás III. díj nyertese.

„Le“ jeligés. Dicséretet nyert.

„Gallia“ jelíés.

Dicséretet nyert.

„Böske“ jelíés.

„Vértes“ jelíés.

„Piros, fehér, zöld“ jelíés.

Erősen festői értékű művészkéz rajzolta a „37” jeligéjűt, egy ily kicsiny réttü könyvhöz azonban nem eléggé finom, kissé vaskos, erőtől túltengő a műve. Talán inkább valamely rögtönzött röpiratra való az, olyan hevenyészettnek látszik különben dicséretes erejű előadása. Egy tizenket számból álló érdekes sorozatot küldött a *Faustine* jelige mögött rejtőző művész. Magyaros temperamentum, modern izlésű ember, karakteres munka, de úgy érezzük, hogy felette nyugtalan, néhol majdnem kuszált. Elismerést érdemel törekvése és szorgalma. Épp oly érdeklődéssel néztük a *Gallia* jeligéjű rajzot, a melynek elefántcsontszinű alapjához a halványzöld, kissé szakadozott magyaros ornamentum igen előkelően illik. De éppen szakadozottsága, felaprózott volta csökkentí hatását. Reméljük, hogy ezt a munkát is viszontlátjuk még egy kis korrektúra után. Túlságosan a népiesbe csap át a *Háromszínű-trikolór* jeligéjű rajz, azt hisszük, hogy inkább valami olcsó népies füzetre való, mint egy előkelő világkiállítás katalógusára. A java munkák sorát befejezzük a nyilas kereszt jelrajzú munkával, a melyen feltűnt az önálló magyaros formák diszkrét alkalmazása.

E percben nem tudjuk, hogy a pályázatban résztvevő nyolcvanhét mű közül melynek a javára dönt a pályabíró: érdeklődésünk azonban teljesen az 1900 jeligés műre összpontosul, a melyet nyereségnek tartunk s a melynek szerzőjétől még sok hasonló derék munkát várunk. A kérdést azonban, hogy mért nem vesz részt az ily szép célú és jól dotált pályázaton a magyar művészek zöme, kénytelenek vagyunk ez elemző munka után is eldöntetlenül hagyni. Pedig égető szükség volna arra, hogy minden igazi rajzoló tehetség sorompóba álljon ily alkalommal. Csak így várhatjuk, hogy a művé-

„37” jeligés.

„Egy ezer év után” jeligés.

szetnek ez az ága nálunk változatosságban, eleganciában meggyarapodjék. Ha mindig csak ugyanaz a néhány művész buzgólkodik az ily diszítő feladatok megoldása körül, féltő, hogy rövid idő múlva nagyon egyhangúvá lesz, sőt formákban, előadásban, invencióban szegénynyé, kimerültté válik a művészetnek e nálunk oly fiatal és szeretetteljes művelésre méltó ága.

Budapest, 1899. szeptember hó 17-én.

Lyka Károly.

*

A fenti cikkely nyomán közöljük, hogy a szóban levő pályázatnak bíráló bizottsága, szeptember hó 21-én döntött annak sorsa fölött. A bíráló bizottságnak elnöke Miklós Ödön kormánybiztos-helyettes volt, — tagjai: Balló Ede, Fittler Kamill, Karlovszky Bertalan, Pap Henrik és Györgyi Kálmán. Utóbbi az elnök meghívására a távollevő Radisics Jenő jury-tagot helyettesítette. Az 500 koronás I. díjat a jury a „1900“ jeligés műnek ítélte oda, melynek szerzője *Rintel* Géza, a 250 koronás II. díjat a „Péntek“ jeligés műnek szerzője *Weisz* Gyula (Herend), végre a 150 koronás díjat *Helbing* Ferenc kapta „Korona II“ jeligés pályaművéért. Dicséretben részesítette a jury a *Gallia* s *Le* . . jeligés rajzokat.

Mind a három, díjjal kitüntetett művész még nem régiben a m. kir. iparművészeti iskolának növendéke volt. Mostani sikerük bizonyítja, hogy a tőkét, a mit az iskolában gyűjtöttek, nemcsak kamatoztatni, de szaporítani is tudják.

FELVIDÉKI PARASZTCSATTOK.

Néhány év előtt többször fordultam meg Privigye (Nyitramegye) tájékán s azt tapasztaltam, hogy a Privigye körüli községek lakosai, úgy mint Keselőkő, Novák, Ros, Lehota, Poruba stb., nemkülönben a rudnói völgyet lakó nép, ingeiket a mellükön sajtáságos fibulaszerű csattal fűzik össze. Vagy 15 darabot szereztem meg, s ezek közül három főbb típust van szerencsém bemutatni (1. 2. és 3. ábra.) Tudakozódva ezeknek származása után, azt hallottam, hogy azokat a morvaországi házalók hozzák a privigyei vásárookra.

Midőn mult évben Gömörmegyében jártam, Dobsina városka környékén szintén ily nemű csattokat láttam, azzal a különbséggel azonban, hogy ezekkel a nép nem a mellük közepén fűzi össze az inget, hanem a nyakán, s hogy ezek sokkal nagyobbak a Nyitra-megyeieknél.

A dolog után járva megtudtam, hogy ezeket csak a Telgár és Sumiác község szláv görög katolikus vallású népe viseli, s hogy Galiciából hozzák vásárra a kereskedők. (4. 5. 6. 7. sz.) Ezeket Zapotoczky Endre görög kath. esperes-plébános úr szivességének köszönhetem, mert a parasztok jó áron sem akartak nekem ilyeneket eladni.

Ha formájukat tekintjük, azt látjuk, hogy az szembeötlően a román korra vezethető vissza, és így föltehető hogy e népeknél az ilyenmű csattok, a román-kor óta szokásban maradtak. Anyaguk sárga réz. A közölt ábrák természet nagyságúak.

Könyöki József.